

عوامل مؤثر بر اشراف اطلاعاتی بر سازمان‌های مردم‌نهاد

شهر همدان در سال ۱۳۸۷

تاریخ دریافت: ۱۳۸۹/۰۸/۲۵
تاریخ اصلاح: ۱۳۸۹/۱۲/۲۵
تاریخ پذیرش: ۱۳۹۰/۰۲/۱۵

دکتر محمدجواد کاملی^۱ و علی رضایی^۲

چکیده

زمینه و هدف: سازمان‌های مردم‌نهاد (سمن) در برخی موارد صورت جدیدی از نهادها و سازمان‌هایی هستند که در مسیر خدمت‌گزاری برای گروه‌های خاص پدید آمده‌اند. این نهادها در مسیر فعالیت‌های خود گاهی مورد سوءاستفاده گروه‌های فرصت‌طلب قرار گرفته و از اهداف اصلی خود دور شده و در نتیجه منشاء برخی تهدیدات می‌گردند. بر این اساس اشراف اطلاعاتی سازمان‌های متولی نظم و امنیت بر این تشکلهای حائز اهمیت بسیار است. هدف اصلی این تحقیق بررسی عوامل مؤثر بر اشراف اطلاعاتی پلیس اطلاعات و امنیت عمومی بر سازمان‌های مردم‌نهاد شهر همدان در سال ۱۳۸۷ بوده است.

روش: این تحقیق از نظر هدف کاربردی و از نظر روش همبستگی می‌باشد. جامعه آماری را کارشناسان اطلاعاتی پلیس اطلاعات و امنیت عمومی استان همدان تشکیل دادند که ۱۱۰ نفر از آنان با روش نمونه‌گیری طبقه‌ای به‌صورت تصادفی انتخاب شدند. روایی ابزار با نظر خبرگان انجام شد و پایایی آن نیز تایید گردید ($a=.89$). آزمون‌های همبستگی، رگرسیون و فریدمن برای تحلیل داده‌ها به‌کار گرفته شدند.

یافته‌ها: تأثیر سه عامل صدور مجوز برای فعالیت سمن‌های شهر همدان توسط پلیس اطلاعات و امنیت عمومی فرماندهی انتظامی استان همدان، به‌کارگیری منابع خبری و استفاده از روش‌های آشکار جمع‌آوری اخبار در اشراف اطلاعاتی بر سمن‌های شهر همدان، مورد تایید قرار گرفت و تأثیر تعدد ارگان‌های صدور مجوز در اشراف اطلاعاتی پلیس مورد تایید قرار نگرفت.

نتیجه‌گیری: به منظور اشرافیت اطلاعاتی بر سمن‌ها به ترتیب اولویت صدور مجوز فعالیت توسط پلیس، به‌کارگیری منابع خبری و روش‌های جمع‌آوری آشکار باید در کانون توجه قرار گیرد و قرار گرفتن صدور مجوز در اختیار یک واحد ارجحیت داشته و این تحقیق آن را توصیه می‌کند.

کلیدواژه:

مدیریت اطلاعات Information management، جمع‌آوری اخبار Information gathering، اشراف اطلاعاتی Information dominance، سازمان‌ها مردم‌نهاد (سمن) Non-government Organizations (NGOs)، امنیت Security، پلیس اطلاعات و امنیت عمومی Intelligence & public security police، فرماندهی انتظامی استان همدان Hamadan (HPPD) Hamadan Province Police Command، همدان Hamadan.

□ استناد: کاملی، محمدجواد؛ رضایی، علی (۱۳۹۰، بهار). عوامل مؤثر بر اشراف اطلاعاتی بر سازمان‌های مردم‌نهاد شهر همدان در سال ۱۳۸۷.

فصلنامه مطالعات مدیریت انتظامی، ۶(۱)، ۶۳-۷۶.

۱. استادیار دانشگاه، علوم انتظامی

۲. کارشناس ارشد اطلاعات انتظامی

مقدمه

سازمان‌های غیردولتی به تشکل‌هایی اطلاق می‌شوند که گروهی از اشخاص حقیقی یا حقوقی غیردولتی به صورت داوطلبانه با رعایت مقررات مربوطه اقدام به تاسیس آن نموده و دارای اهداف غیرانتفاعی و غیرسیاسی می‌باشند. امروزه یکی از راهبردهای مؤثر جهت توسعه همه جانبه و خودپایدار، استفاده از مشارکت و توانمندی‌های مردم به خصوص برای عمران و توسعه در تمام ابعاد آن است که مهم‌ترین ابزار نیل به این مقصود را می‌توان در تشکیل نهادهای سازماندهی شده غیردولتی (NGOs) دانست، که بر اساس نیاز و توانایی گروه‌های مختلف، در موضوعات متنوع و ضروری محیط جهت اجرای برنامه‌های توسعه‌ای ایجاد می‌گردد. طبق گزارش دفتر آمارهای فرهنگی و خدمات اجتماعی مرکز آمار ایران، در سال ۱۳۸۳، تعداد سازمان‌های غیردولتی شناسایی شده در ایران حدود ۱۰۰۰۰ فقره بودند که استان تهران با داشتن ۱۹۶۵ سازمان، رتبه نخست و استان کهگیلویه و بویراحمد با ۶۹ سازمان پایین‌ترین رتبه را داشتند (گزارش دفتر آمارهای فرهنگی مرکز آمار ایران، ۱۳۸۳)، البته در این جا باید به یک نکته‌ی مهم نیز اشاره نمود که طبق آمار غیررسمی، در ایران بین ۶۰ تا ۷۰ هزار انجمن و جمعیت ثبت‌نشده وجود دارد.

طبق آخرین آمار منتشر شده از سوی سازمان ملل در سال ۲۰۰۳، نزدیک به ۲۰۰۰۰ تشکل غیردولتی و نهادهای خیریه مردمی در ایران وجود دارد که خدمات داوطلبانه گوناگونی انجام می‌دهند که به دو شکل عمده انجام می‌گیرد؛ اولی در قالب سنتی که بیشتر شامل هیئت‌های عزاداری، نهادهای مذهبی و انجمن‌های نیکوکاری است و دومی فعالیت‌هایی است که بر اساس تعاریف جدید از سازمان غیردولتی و به صورت سازمانی شکل می‌گیرند (گزارش سازمان ملل متحد، ۲۰۰۳).

اندیشمندان، صاحب‌نظران و پژوهشگران جوامع مختلف تعاریف گوناگونی از سازمان‌های غیردولتی ارائه نموده‌اند. دایان اتو معتقد است یک سازمان غیردولتی، شخصیتی غیرانتفاعی است که اعضای آن شهروندان یا مجموعه‌ای از شهروندان یک یا چند کشور هستند که نوع فعالیت آن به منظور پاسخ‌گویی به نیازهای افراد جامعه و یا جوامعی که سازمان مذکور با آن همکاری می‌نماید تعیین می‌شود. در تعریفی دیگر جک پلانو و ری التون، معتقدند سازمان غیردولتی، سازمانی است با سازوکاری برای فراهم‌ساختن زمینه همکاری میان گروه‌های ملی در باره مسائل بین‌المللی به ویژه در زمینه‌های اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، انسان دوستانه و تکنیکی (گلشن‌پژوه، ۱۳۸۱ ص ۳۰). اداره اطلاعات عمومی سازمان ملل به هر سازمان غیردولتی و داوطلبانه‌ای که در سطح محلی، ملی یا بین‌المللی فعالیت دارد و افرادی با علایق مشترک آن را اداره می‌کنند این عنوان را اطلاق می‌نماید؛ خدمات انسان دوستانه، توجه دادن مردم به اعمال دولت، نظارت بر سیاست‌های اتخاذ شده از سوی دولت و تشویق به مشارکت سیاسی در امور

خارج، در شمار فعالیت‌های این سازمان قرار می‌گیرد. سازمان‌هایی از این قبیل، با تحلیل و کارشناسی امور، نقشی مشابه سازوکارهایی هشدار دهنده را بازی می‌کنند (برگرفته از سایت سازمان ملل). نظر به اینکه در این تحقیق اشراف اطلاعاتی در حیطه کاری پلیس اطلاعات و امنیت عمومی نیروی انتظامی مورد بررسی قرار می‌گیرد، به تعریف ارائه شده در دستورالعمل صدور و تمدید مجوز مؤسسات غیرانتفاعی (۱۳۸۴/۳/۲۹)، اشاره می‌گردد: به کلیه تشکیلات و مجامع غیردولتی گفته می‌شود که با هدف و نیت کمک به مستمندان، اقشار کم درآمد، ایتم و گسترش و ترویج آداب و فرهنگ اسلامی توسط گروهی از افراد خیر و نیکوکار با حمایت مالی، همکاری و مساعدت مردم و بعضاً دستگاه‌های دولتی ایجاد و تاسیس می‌گردند و با توجه به اهداف و انگیزه‌های مختص خود در ایران با عناوین مختلف از جمله مؤسسات یا بنیاد، صندوق قرض‌الحسنه، انجمن، کانون و جمعیت فعالیت دارند لکن در نهایت هدف واحدی را دنبال می‌نمایند و در سطح جهانی نیز سازمان‌های مردم‌نهاد (سمن‌ها) یا NGOs شناخته می‌شوند.

این سازمان‌ها می‌توانند بخشی از مشکلات اقشار مختلف جامعه را بر طرف نموده و در برخی امور جامعه همراه و همیار دستگاه‌های دولتی، موجب تسهیل در روند امور جاری و صرفه جویی در هزینه و امکانات گردند. در نقطه مقابل نیز به علت ماهیت و خصوصیت ذاتی قابلیت بالقوه‌ای در جهت سوءاستفاده‌های مالی کلان در سطح جامعه و ایجاد پشتوانه مالی جهت تحرکات سیاسی را دارا هستند. بر همین اساس لزوم نظارت و اعمال کنترل‌های اطلاعاتی بر این بخش امری ضروری است؛ تحولات فضای امنیت جهانی در سال‌های اخیر و بهره‌بری دول استکباری از هرگونه ابزار آشکار و پنهانی برای رسیدن به اهداف خود در امر ادعایی مبارزه با تروریسم، باعث شده تا نوع نگاه بسیاری از دولت‌ها به فعالیت‌های سازمان‌های غیردولتی با احتیاط و تردید توأم شود.

از آن جایی که سازمان‌های غیردولتی با ظرفیت‌های بی‌کران خود که ناشی از داوطلبانه و غیرانتفاعی بودن فعالیت‌ها و همچنین توانمندی آنان در بسیج توده‌های مردم در راستای یک هدف مشترک می‌باشد، می‌توانند نقش مؤثری در کاهش تصدی‌گری دولت و افزایش حس حاکمیت بر سرنوشت خود، در میان آحاد جامعه داشته باشند. این فضا و ظرفیت، نیرویی است بس عظیم که در صورت غفلت، متضرر اصلی دولت خواهد بود (گلشن‌پژوه، ۱۳۸۱، ص ۱۰۲) و به همین دلیل به عنوان اهداف اطلاعاتی باید مورد توجه و مراقبت سازمان‌های مسئول قرار گیرند تا از طریق اشراف اطلاعاتی مناسب، غافلگیری در برابر دشمن کاهش یافته و با اتخاذ تدابیر به هنگام از آسیب‌ها و تهدیدات احتمالی جلوگیری گردد.

اشراف اطلاعاتی: اشراف از نظر لغوی در فرهنگ فارسی عبارت است از اطلاع یافتن از چیزی، از

بالا به ریز نگرستن، اطلاع از امری از بالای بلندی (صفری، ۱۳۸۲) و اگر این واژه با پسوند اطلاعاتی همراه باشد، به معنای احاطه و تسلط کامل از بالا تا پایین و یا از صدر تا ذیل اطلاعات مورد نیاز یک نظام سیاسی و یا سازمان است.

اشراف اطلاعاتی به مجموعه فعالیت‌ها و اقداماتی گفته می‌شود که در اثر اجرای آن، یک سازمان اطلاعاتی، قابلیت احاطه و تسلط کامل بر روند گذشته، حال و آینده، وقایع و حوادث حوزه پیرامونی (قلمرو) آن داشته باشد به نحوی که بتواند در جهت پیشگیری و مقابله با تهدیدات و آسیب‌پذیری‌های مرتبط بر آن و همچنین تولید فرصت‌ها، اقدام لازم و به موقع را به عمل آورد. به عبارت دیگر منظور از اشراف اطلاعاتی، کسب مهم‌ترین، کامل‌ترین، و جامع‌ترین اخبار و اطلاعات مورد نیاز از سریع‌ترین، مطمئن‌ترین و بهترین روش جمع‌آوری اخبار و اطلاعات است (جمشیدیان، ۱۳۸۸، ص ۱۵).

جمع‌آوری اخبار: جمع‌آوری اخبار، کلیه اقداماتی است که در قالب سازمان، شبکه یا گروه‌های عملیاتی طرح ریزی می‌گردد تا به هر طریق ممکن اطلاعات مورد نیاز از اهداف مورد نظر به دست آید. این عمل اغلب هزینه بر و به منابع انسانی پرورش یافته نیاز دارد (یاوری بافقی، ۱۳۸۴، ص ۴۸). جمع‌آوری به دو شیوه اصلی آشکار و پنهان صورت می‌گیرد. جمع‌آوری آشکار روش‌های معمول کسب خبر از منابع در دسترس را شامل می‌شود اما از آن جایی که اطلاعات مورد نیاز سازمان‌های جاسوسی از طریق منابع آشکار تکمیل نمی‌شود لذا به وسیله نوعی عملیات جاسوسی که با ابزار و وسایل فنی و روش‌ها و تکنیک‌های پیشرفته صورت می‌گیرد و از طریق تشکیل شبکه و برقراری ارتباط پنهانی و مخفی، اخبار مورد نیاز خود را از هدف‌های حفاظت شده کشور حریف به دست می‌آورند که این نوع عملیات جاسوسی، جمع‌آوری پنهانی نام دارد؛ ویژگی بارز جمع‌آوری پنهان استفاده از نیروهای کارآمد و زبده است به همین دلیل این نوع از جمع‌آوری، جمع‌آوری ویژه نیز نامیده می‌شود (بختیاری، ۱۳۸۷، ص ۷۴). هر گاه یافته‌های حاصل از این نوع جمع‌آوری در معرض رسانه‌های گروهی مردم و سیستم اطلاعاتی رقیب قرار گیرد دیگر یک دانسته پنهان نمی‌باشد. این ویژگی در مقابل جمع‌آوری آشکار قرار دارد که تولیدکنندگان یا گویندگان آن نمی‌توانند یا نمی‌خواهند آن‌ها را پنهان کنند، یا از اشخاصی که به طور عادی در اختیار قرار می‌گیرند و توجهی به اهمیت گفته‌های خود از لحاظ اطلاعاتی ندارند استفاده می‌شود. مقدار زیادی از اطلاعات جمع‌آوری شده در زمان صلح از منابع علنی از قبیل رادیو، تلویزیون، روزنامه‌ها، مجلات فنی و غیره ناشی می‌شود (یاوری بافقی، ۱۳۸۴، ص ۵۱).

به این دلیل که منابع وسیعی به گردآوری اطلاعات زیر زمینی اختصاص یافته است شاید تناقض آمیز به نظر برسد که حجم عظیمی از جمع‌آوری اطلاعات ناشی از منابع آشکار است؛ این امر ممکن است

بازتاب به اصطلاح انقلاب اطلاعات باشد، که در آن داده‌هایی از همه نوع، به طور روزافزونی به صورت علنی انتشار می‌یابد. در سال‌های اخیر، اخبار و اطلاعات دارای منابع آشکار اهمیت یافته است و این به علت تلاش‌های آژانس‌های اطلاعاتی برای طراحی روش‌های پیچیده‌تر، جهت استفاده از داده‌های اجتماعی و اقتصادی، به عنوان فشار سنجی جهت ثبات و ظرفیت سیاسی و نظامی بوده است.

هر بحثی از جمع‌آوری اطلاعات بدون اشاره به جمع‌آوری اطلاعات از منابع آشکار، یعنی روزنامه‌ها، کتاب‌ها، برنامه‌های رادیو و تلویزیون و هر منبع عمومی خبر، ناقص خواهد بود. درباره اهمیت منابع آشکار در چرخه اطلاعات، اختلاف عقیده وجود دارد. به اعتقاد شرمن کنت «بخش عمده اطلاعات مثبت خارجی سطح بالا باید از طریق مشاهده و تحقیق باز و علنی جمع‌آوری گردد». از طرف دیگر دیدگاه سنتی‌تر بر این اعتقاد است که هر چند منابع آشکار می‌توانند موقعیت و زمینه‌های مهمی را فراهم آورند، اما اطلاعات کلیدی، نظیر مقاصد خاص حریف - اگر هم نگوییم منحصرأ - اساساً باید از طریق منابع غیرعلنی، با جاسوسی یا جمع‌آوری فنی کسب شود (شولسکی و اسمیت، ۱۹۹۹، ص ۷۲).^۱

هوور در خصوص تحلیل اطلاعات معتقد است که اتکاء صرف به اطلاعاتی که به طور معمول به شما منتقل می‌شوند احتمالاً تمام مشکلات تحلیلی را حل نخواهد کرد. برای انجام صحیح وظیفه، ضروری خواهد بود که به مکان‌های دیگر نیز نگرینت و اطلاعات بیشتری جمع‌آوری نمود (هوور، ۱۹۹۹، ص ۲۱۱).^۲

برابر ماده چهار قانون نیروی انتظامی و مأموریت اطلاعاتی نیروی انتظامی مبنی بر اقدام لازم در زمینه کسب اخبار و اطلاعات در محدوده وظایف محوله و همکاری با سایر سازمان‌ها و یگان‌های اطلاعاتی کشور در حدود وظایف آن‌ها (مجیدیه همکاران، ۱۳۸۴، ص ۴۷)، بخشی از این وظیفه در کشور به عهده این نیرو گذاشته شده است و بر همین مبنا نیز پلیس اطلاعات و امنیت عمومی در ناجا سازمان دهی شده است تا با کسب مهم‌ترین، کامل‌ترین، و جامع‌ترین اخبار و اطلاعات مورد نیاز از سریع‌ترین، مطمئن‌ترین و بهترین روش جمع‌آوری اخبار و اطلاعات و همچنین تجزیه، تحلیل و برآورد مناسب بتواند قابلیت احاطه و تسلط کامل بر روند گذشته، حال و آینده، وقایع و حوادث حوزه پیرامونی (قلمرو) آن را به دست آورد.

با عنایت به وجود تعداد ۸۳ سازمان مردم‌نهاد با حوزه‌های کاری متفاوت در شهر همدان (آمارنامه استان همدان، ۱۳۸۵) که هر کدام از مبادی مختلف مانند استانداری، نیروی انتظامی، سازمان ملی جوانان، بهزیستی، سازمان تبلیغات اسلامی و... مجوز فعالیت اخذ نموده‌اند، به نظر می‌رسد تعدد مبادی صدور مجوز به این قبیل سازمان‌ها، میزان توانایی و استعداد، انگیزه و آموزش‌ها و همچنین روش‌های جمع‌آوری خبر

1. Shulsky & Chmitt, 1999, p72 .

2. Heuer, 1999, p.211

و.... عوامل خبری موجب کاهش اشراف اطلاعاتی در این زمینه گردیده که در صورت عدم برنامهریزی صحیح در کنترل اطلاعاتی این تشکل‌ها، احتمال انحراف آن‌ها از مسیر تعیین شده و بروز ناهنجاری‌ها و در نهایت تهدید جامعه متصور بوده، لذا نیاز به سیستم منسجم در گستره پوشش اطلاعاتی، به ضرورتی انکارناپذیر تبدیل شده است.

از سوی دیگر علیرغم اذعان بسیاری از سازمان‌ها و یگان‌های امنیتی مبنی بر ضرورت کنترل این نهادها و نظارت روشمند بر آنها، هنوز به درستی مشخص نیست که چگونه و یا از طریق کنترل چه عواملی می‌توان اشراف اطلاعاتی ناجا را افزایش داد تا از آسیب‌های احتمالی پیش رو پیشگیری نمود. بنابراین سوال اصلی این پژوهش عبارت است:

مهم‌ترین عوامل مؤثر در اشرافیت اطلاعاتی بر سازمان‌های مردم‌نهاد شهر همدان کدام‌اند و چگونه می‌توان از آسیب‌های پیش رو پیشگیری نمود؟

به منظور پاسخ‌گویی به این سوال‌ها ابتدا چارچوب کلی نظری تحقیق به طور اختصار از منظر اندیشمندان، صاحب‌نظران و پژوهشگران فعال در عرصه اجتماعی و اطلاعاتی مورد بحث و بررسی قرار گرفت و سپس نتایج حاصل از پژوهش موضوع در جامعه آماری مورد مطالعه دنبال آمده است.

نظر به اینکه در این تحقیق اشراف اطلاعاتی در حیطه کاری پلیس اطلاعات و امنیت عمومی نیروی انتظامی مورد بررسی قرار می‌گیرد، به تعریف ارائه شده در دستورالعمل صدور و تمدید مجوز مؤسسات غیرانتفاعی (۱۳۸۴/۳/۲۹)، اشاره می‌گردد: به کلیه تشکیلات و مجامع غیردولتی گفته می‌شود که با هدف و نیت کمک به مستمندان، اقتدار کم درآمد، ایتم و گسترش و ترویج آداب و فرهنگ اسلامی توسط گروهی از افراد خیر و نیکوکار با حمایت مالی، همکاری و مساعدت مردم و بعضاً دستگاه‌های دولتی ایجاد و تاسیس می‌گردند و با توجه به اهداف و انگیزه‌های مختص خود در ایران با عناوین مختلف از جمله مؤسسات یا بنیاد، صندوق قرض‌الحسنه، انجمن، کانون و جمعیت فعالیت دارند اما در نهایت هدف واحدی را دنبال می‌نمایند و در سطح جهانی به اختصار NGOs (سازمان‌های مردم‌نهاد) شناخته می‌شوند.

روش

این مطالعه در سال ۱۳۸۷ با هدف بررسی عوامل مؤثر بر اشراف اطلاعاتی بر سازمان‌های مردم‌نهاد در شهر همدان صورت گرفته است. جامعه آماری مورد نظر این تحقیق کارشناسان اطلاعاتی پلیس اطلاعات و امنیت عمومی استان همدان بوده‌اند. تعداد ۱۱۰ نفر از آنان در نمونه مورد مطالعه قرار داده شده‌اند که با استفاده از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای به صورت تصادفی انتخاب و مورد مطالعه و آزمون قرار گرفتند.

به منظور تهیه ابزار مورد نظر جمع‌آوری اطلاعات (پرسشنامه) ابتدا نسبت به مطالعه کتابخانه‌ای و بررسی اسنادی اقدام و سپس جهت اعتباریابی ابزار آزمون در سه مرحله از طریق خبرگان موضوع مورد بحث و بررسی قرار گرفته و پایایی آن از طریق آزمون آلفای کرونباخ ($\alpha = .89$) تایید گردید. این تحقیق از نظر هدف کاربردی و از نظر روش همبستگی و از نوع رگرسیون می‌باشد. داده‌های جمع‌آوری شده با استفاده از روش‌های آمار توصیفی و آزمون‌های رگرسیون مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند.

یافته‌ها

در این بخش یافته‌های تحقیق در دو بخش توصیفی و استنباطی ارائه می‌گردند.

الف) یافته‌های توصیفی: سوالات بخش اطلاعات جمعیت شناختی سه متغیر جنسیت، تحصیلات و سابقه خدمت نمونه آماری را مورد پرسش قرار داد و مشخص گردید (۱/۸۹٪) از نمونه آماری مورد مطالعه مرد و (۹/۱۰٪) زن بوده است. میزان تحصیلات ۵/۸۳٪ پاسخگویان فوق دیپلم و به بالا بوده‌اند و بقیه تحصیلات کمتری داشته‌اند. میانگین سابقه کار نمونه آماری مورد مطالعه نیز ۱۶/۲۵ سال بود که کمترین سابقه ۶ سال و بیشترین سابقه ۲۷ می‌باشد.

ب) یافته‌های استنباطی: این تحقیق دارای چهار فرضیه است که با استفاده از آزمون‌های همبستگی و رگرسیون و فریدمن مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته‌اند. در این قسمت به دلیل استفاده از رگرسیون چندگانه به منظور نشان دادن میزان تأثیر هر کدام از زیرمجموعه متغیرهای مستقل (عوامل مؤثر بر اشراف اطلاعاتی) امکان جمع‌بندی همه فرضیه‌ها در یک جدول مستقل نبوده است. لذا نسبت به ارائه جداگانه هر کدام از فرضیه‌ها و تفسیر آن‌ها اقدام شده است.

▣ فرضیه اول: صدور مجوز برای فعالیت سمن‌ها توسط نیروی انتظامی (پلیس اطلاعات و امنیت عمومی) در اشراف اطلاعاتی آنان مؤثر است.

جدول ۱: ضرایب عوامل صدور مجوز فعالیت توسط نیروی انتظامی در رگرسیون چندگانه

متغیر (عامل)	R _۲	R	B	Beta	خطای معیار	t	سطح معناداری
مقدار ثابت	۵۸۲/۰	۷۶۲/۰	۴۹/۹۵		۳/۰۳	۱۶/۴۵	۰/۰۰۰
استعلام سوابق کیفری			۲/۳۸	۰/۵۶	۰/۲۸	۸/۲۹	۰/۰۰۰
نظارت بر اجرای اساسنامه			۲/۱۶	۰/۳۳	۰/۴۴	۴/۸۸	۰/۰۰۰

تحلیل داده‌های جدول ۱ نشان می‌دهد که به منظور ارزیابی تأثیر صدور مجوز فعالیت توسط نیروی

انتظامی برای سمن‌ها، اقدام به آنالیز رگرسیون چندگانه گردیده است. در ابتدا عوامل صدور مجوز فعالیت (نظارت بر تدوین اساس‌نامه، نظارت بر اجرای اساس‌نامه، بازرسی‌های نوبه‌ای و استعلام سوابق کیفی) به عنوان متغیرهای پیش بین میزان اشراف اطلاعاتی بر سمن‌های شهر همدان به عنوان متغیر ملاک در نظر گرفته شده است. سپس با استفاده از روش استپ‌وایز^۱ در رگرسیون چندگانه، ابتدا در مرحله اول، عامل استعلام سوابق کیفی بیشترین تأثیر را در اشراف اطلاعاتی بر سمن‌ها داشته و وارد مدل گردید و در مرحله دوم عامل نظارت بر اجرای اساس‌نامه وارد مدل رگرسیون گردیده است. زیرا دو متغیر مذکور از نظر آماری معنی‌دار می‌باشند و مشخص گردید که سایر متغیرها (نظارت بر تدوین اساس‌نامه و بازرسی‌های نوبه‌ای) در رابطه رگرسیون چندگانه نقش نداشته است و از مدل حذف گردید. نتایج نهایی آنالیز رگرسیون چندگانه، به همراه ضرایب متغیرهای مؤثر در مدل، در زیر آمده است:

$$Y = 49/95 + \text{نظارت بر اجرای اساس‌نامه } 2/16 + \text{استعلام سوابق کیفی } 2/38 = Y$$

ضریب مدل رگرسیون نشان می‌دهد بین میزان اشراف اطلاعاتی بر سمن‌های شهر همدان و میزان استعلام سوابق کیفی و میزان نظارت بر اجرای اساس‌نامه رابطه مثبت وجود دارد. با توجه به مدل رگرسیون مذکور، می‌توان میزان اشراف اطلاعاتی بر سمن‌های شهر همدان را با توجه به میزان استعلام سوابق کیفی و میزان نظارت بر اجرای اساس‌نامه پیش بینی کرد.

بنابراین تأثیر صدور مجوز برای فعالیت سمن‌ها توسط نیروی انتظامی (پلیس اطلاعات و امنیت عمومی) در اشراف اطلاعاتی آنان تأیید می‌گردد. مقدار ضریب تشخیص (R^2) نیز نشان می‌دهد $0/582$ تغییرات اشراف اطلاعاتی ناشی از صدور مجوز برای فعالیت سمن‌ها توسط نیروی انتظامی است و $0/418$ ناشی از سایر عوامل است که در این تحقیق نیامده است. نتایج جدول تحلیل واریانس از مدل رگرسیون چند متغیره در جدول فوق بیانگر آن است که مدل رگرسیون اعمال شده معنی‌دار بوده و مجاز به استفاده از آن می‌باشیم ($p > 0/001$).

□ فرضیه دوم به کارگیری منابع خبری در میزان اشرافیت اطلاعاتی ناجا بر سمن‌ها مؤثر است.

جدول ۲: ضرایب عوامل به کارگیری منابع خبری در رگرسیون چندگانه

متغیر (عامل)	R ²	R	B	Beta	خطای معیار	t	سطح معناداری
مقدار ثابت	۰/۳۶۶	۰/۶۰۵	۴۳/۵۹		۵/۳۹	۸/۰۸	۰/۰۰۰
توانایی و استعداد			۱/۷۸	۰/۴۱	۰/۳۴	۵/۲۵	۰/۰۰۰
انگیزه عامل خبری			۱/۶۶	۰/۲۹	۰/۴۴	۳/۷۱	۰/۰۰۰
میزان دسترسی			۲/۲۴	۰/۲۸	۰/۶۳	۳/۵۵	۰/۰۰۱
آموزش			۰/۶۳	۰/۱۷	۰/۳	۲/۰۹	۰/۰۳۹

تحلیل داده‌های جدول ۲ بیانگر این است که به منظور ارزیابی تأثیر به کارگیری منابع خبری در میزان اشراف اطلاعاتی بر سمن‌های شهر همدان، اقدام به آنالیز رگرسیون چندگانه گردیده است. در ابتدا عوامل به کارگیری منابع خبری (آموزش، توانایی و استعداد، میزان دسترسی و انگیزه عامل خبری) به عنوان متغیرهای پیش بین و میزان اشراف اطلاعاتی بر سمن‌های شهر همدان به عنوان متغیر ملاک در نظر گرفته شد. سپس با استفاده از روش استپ وایز در رگرسیون چندگانه، ابتدا در مرحله اول، عامل توانایی و استعداد بیشترین تأثیر را در اشراف اطلاعاتی بر سمن‌ها داشته و وارد مدل گردید، و در مرحله دوم عامل انگیزه عامل خبری و سپس به ترتیب عامل میزان دسترسی و عامل آموزش وارد مدل رگرسیون گردیده است. بنابراین تمام عامل‌های به کارگیری منابع خبری در میزان اشراف اطلاعاتی بر سمن‌های شهر همدان تأثیر داشته‌اند و وارد مدل رگرسیون گردید. نتایج نهایی آنالیز رگرسیون چندگانه، به همراه ضرایب متغیرهای مؤثر در مدل، در زیر آمده است. مدل نهایی عبارت است از:

$$Y = ۴۳/۵۹ + ۰/۶۳ \text{ آموزش} + ۲/۲۴ \text{ میزان دسترسی} + ۱/۶۶ \text{ انگیزه عامل خبری} + ۱/۷۸ \text{ توانایی و استعداد}$$

ضریب مدل رگرسیون نشان می‌دهد بین میزان اشراف اطلاعاتی بر سمن‌های شهر همدان با توانایی و استعداد، انگیزه عامل خبری، میزان دسترسی و آموزش رابطه مثبت وجود دارد. با توجه به مدل رگرسیون مذکور، می‌توان میزان اشراف اطلاعاتی بر سمن‌های شهر همدان را با توجه به میزان توانایی و استعداد، انگیزه عامل خبری، میزان دسترسی و آموزش پیش بینی کرد. بنابراین تأثیر به کارگیری منابع خبری در میزان اشراف اطلاعاتی ناجا بر سمن‌ها تأیید می‌گردد. مقدار ضریب تشخیص (R²) نشان می‌دهد ۰/۳۶۶. تغییرات اشراف اطلاعاتی ناشی از به کارگیری منابع خبری است و ۰/۶۳۴. ناشی از سایر عوامل است که در این تحقیق نیامده است. نتایج جدول تحلیل واریانس از مدل رگرسیون چندمتغیره در جدول فوق بیانگر آن است که مدل رگرسیون اعمال شده معنادار بوده و مجاز به استفاده از آن می‌باشیم (p > ۰/۰۰۱).

▣ فرضیه سوم: استفاده از روش‌های آشکار جمع‌آوری اخبار در اشراف اطلاعاتی بر سمن‌ها مؤثر است.

جدول ۳: ضرایب عوامل بهره‌گیری از روش‌های آشکار جمع‌آوری اخبار در رگرسیون چندگانه

متغیر (عامل)	R _۲	R	B	Beta	خطای معیار	t	سطح معناداری
مقدار ثابت	/۶۰۵	/۷۷۸	۵۳/۱۳		۲/۸۶	۱۸/۵۵	۰/۰۰۰
دسترسی به منابع			۱/۹۸	۰/۳۶	۰/۳۹	۵/۰۲	۰/۰۰۰
ساختار مناسب			۲/۲۱	۰/۳۳	۰/۴۶	۴/۷۵	۰/۰۰۰
توانایی‌های مأمور جمع‌آوری			۲/۱۵	۰/۲۸	۰/۵۴	۳/۹۳	۰/۰۰۰

تحلیل داده‌های جدول ۳ مبین آن است که به منظور ارزیابی تأثیر بهره‌گیری از روش‌های آشکار جمع‌آوری اخبار در میزان اشراف اطلاعاتی بر سمن‌های شهر همدان، اقدام به آنالیز رگرسیون چندگانه گردیده است. در ابتدا عوامل بهره‌گیری از روش‌های آشکار جمع‌آوری اخبار (توانایی‌های مأمور جمع‌آوری، دسترسی به منابع و ساختار مناسب) به عنوان متغیرهای پیش‌بین و میزان اشراف اطلاعاتی بر سمن‌های شهر همدان به عنوان متغیر ملاک در نظر گرفته شده است. سپس با استفاده از روش استپ وایز در رگرسیون چندگانه، ابتدا در مرحله اول، عامل دسترسی به منابع بیشترین تأثیر را در اشراف اطلاعاتی بر سمن‌ها داشته و وارد مدل گردید، و در مرحله دوم عامل ساختار مناسب و سپس عامل توانایی‌های مأمور جمع‌آوری وارد مدل رگرسیون گردیده است. بنابراین تمام عامل‌های بهره‌گیری از روش‌های آشکار جمع‌آوری اخبار در میزان اشراف اطلاعاتی بر سمن‌های شهر همدان تأثیر داشته و وارد مدل رگرسیون گردیدند. نتایج نهایی آنالیز رگرسیون چندگانه، به همراه ضرایب متغیرهای مؤثر در مدل، در زیر آمده است:

$$Y = ۵۳/۱۳ + \text{توانایی‌های مأمور جمع‌آوری } ۲/۱۵ + \text{ساختار مناسب } ۲/۲۱ + \text{دسترسی به منابع } ۱/۹۸$$

ضریب مدل رگرسیون نشان می‌دهد بین میزان اشراف اطلاعاتی بر سمن‌های شهر همدان و دسترسی به منابع و ساختار مناسب و توانایی‌های مأمور جمع‌آوری رابطه مثبت وجود دارد. با توجه به مدل رگرسیون مذکور، می‌توان میزان اشراف اطلاعاتی بر سمن‌های شهر همدان را با توجه به میزان دسترسی به منابع، ساختار مناسب و توانایی‌های مأمور جمع‌آوری پیش‌بینی کرد. بنابراین تأثیر استفاده از روش‌های آشکار جمع‌آوری اخبار در اشراف اطلاعاتی بر سمن‌ها تایید می‌گردد. مقدار ضریب تشخیص (R^2) نشان می‌دهد ۶۰۵/۰ تغییرات اشراف اطلاعاتی ناشی از استفاده از روش‌های آشکار جمع‌آوری اخبار است و ۳۹۵/۰ ناشی از سایر عوامل است که در این تحقیق نیامده است. نتایج جدول تحلیل واریانس از مدل

رگرسیون چند متغیره در جدول فوق بیانگر آن است که مدل رگرسیون اعمال شده معنادار بوده و مجاز به استفاده از آن می‌باشیم ($p > 0/001$).

□ فرضیه چهارم: تعداد ارگان‌های صدور مجوز فعالیت سمن‌ها در اشرافیت اطلاعاتی بر سمن‌ها مؤثر است.

به منظور ارزیابی تأثیر تعداد ارگان صدور مجوز سمن‌ها در میزان اشراف اطلاعاتی بر سمن‌های شهر همدان، اقدام به آنالیز رگرسیون چندگانه گردید. در ابتدا عوامل بهره‌گیری از روش‌های آشکار جمع‌آوری اخبار (تخصص، تمرکز اخبار و اطلاعات و تحلیل مسائل امنیتی) به عنوان متغیرهای پیش‌بین و میزان اشراف اطلاعاتی بر سمن‌های شهر همدان به عنوان متغیر ملاک در نظر گرفته شد. سپس با استفاده از روش استپ وایز در رگرسیون چندگانه، عوامل وارد مدل شد و مشخص گردید که متغیرها (تخصص، تمرکز اخبار و اطلاعات و تحلیل مسائل امنیتی) در رابطه رگرسیون چندگانه نقش نداشته و از مدل حذف گردید. بنابراین تأثیر تعداد ارگان‌های صدور مجوز فعالیت سمن‌ها در اشرافیت اطلاعاتی بر سمن‌ها تایید نمی‌گردد. نتایج جدول تحلیل واریانس از مدل رگرسیون چند متغیره در جدول ۳ بیانگر آن است که مدل رگرسیون اعمال شده معنادار نبوده و مجاز به استفاده از آن نمی‌باشیم ($p > 0/001$).

بحث و نتیجه‌گیری

در ارتباط با نتایج تحقیق حاضر و تحقیق‌های قبلی در این موضوعات، تحلیل‌های زیر قابل تأمل می‌باشد. ا. بررسی تحقیقات انجام شده پیرامون موضوع تحقیق در سازمان‌ها و در مجامع دانشگاهی داخل و خارج کشور جملگی بر نحوه و تاریخچه تشکیل سازمان‌های مردم‌نهاد (نمازی، ۱۳۸۰)، تأثیر این سازمان‌ها در فرآیندهای سیاسی (گلشن‌پژوه، ۱۳۸۱)، تأثیر این تشکلهای در کارآفرینی در سازمان‌ها (مقیمی، ۱۳۸۳) نحوه مدیریت آن‌ها، موانع رشد این سازمان‌ها (آرامی، ۱۳۸۷)، توانایی به مشارکت کشاندن مردم در صحنه‌های مختلف (سمت، ۱۳۸۳) و... پرداخته‌اند. در مبحث اشراف اطلاعاتی نیز به موضوعاتی پیرامون چرخه اطلاعات، مراحل مختلف تولید اطلاعات (آستهانا و نیرمال، ۱۳۸۸) تاریخچه‌ای از امور اطلاعاتی صدر اسلام، اطلاعات از لحاظ نوع و روش‌های جمع‌آوری، تولید اطلاعات در روند مدار اطلاعاتی (بختیاری، ۱۳۸۷) اهمیت و مفهوم اشراف اطلاعاتی به رویکردهای مختلف اشراف اطلاعاتی، عملیات اشراف اطلاعاتی در مراحل مختلف جمع‌آوری پنهان و اهمیت استخدام منابع (جمشیدیان، ۱۳۸۸)، تشریح مراحل مختلف اطلاعات (پاتاک، ۱۳۸۷)، تعریف اطلاعات در حوزه امنیت به موضوع جمع‌آوری اطلاعات و شیوه‌های مختلف آن شامل جمع‌آوری انسانی، جمع‌آوری از طریق ابزار فنی و جمع‌آوری غیرمخفی (شولسکی، ۱۹۹۹، ص ۷۲) اهمیت اطلاعات در عصر کنونی، اهمیت مدار اطلاعاتی

در تولید اطلاعات، انواع روش‌های جمع‌آوری به روش آشکار و مراحلی و منابع مختلف آن (یاوری بافقی، ۱۳۸۴) و... پرداخته شده است. بنابراین همان طور که ملاحظه می‌شود به طور کلی مطالعات مختلفی در خصوص سازمان‌های مردم‌نهاد و همچنین اشراف اطلاعاتی به صورت پراکنده صورت گرفته، اما در خصوص عوامل مؤثر بر اشراف اطلاعاتی به صورت مجزا کار تحقیقی انجام نشده است تا از نتایج آن در این تحقیق به صورت مقایسه‌ای استفاده عملی نمود و وضعیت جامعه مورد مطالعه (همدان) را با آن تطبیق داد. لذا از این حیث این تحقیق منحصر می‌باشد.

۲. با بررسی فرضیه‌های تحقیق تأثیر سه عامل اصلی صدور مجوز برای فعالیت سمن‌های شهر همدان توسط پلیس اطلاعات و امنیت عمومی فرماندهی انتظامی استان همدان (اداره اطلاعات)، به کارگیری منابع خبری در میزان اشرافیت اطلاعاتی این پلیس بر سمن‌های شهر همدان و همچنین استفاده از روش‌های آشکار جمع‌آوری اخبار در اشراف اطلاعاتی بر سمن‌های شهر همدان، مورد تأیید قرار گرفته و تعداد ارگان‌های صدور مجوز فعالیت سمن‌ها در اشرافیت اطلاعاتی بر سمن‌ها مؤثر شناخته نشده؛ یا به عبارت بهتر، تعدد ارگان‌های صدور مجوز در اشراف اطلاعاتی پلیس تأثیر منفی دارد و بنابراین قرار گرفتن صدور مجوز در اختیار یک واحد ارجحیت داشته و نتایج این تحقیق آن را توصیه می‌کند.

۳. با نگاهی به اولویت بندی تأثیر عوامل چهارگانه در اشراف اطلاعاتی سازمان‌های مردم‌نهاد شهر همدان بر اساس تحلیل آزمون فریدمن در جدول ۴، این نتیجه حاصل گردیده است که به ترتیب عوامل مطرح شده در جدول به همراه شاخص‌های مربوطه که از طریق رگرسیون‌های چندگانه مورد تحلیل قرار گرفته‌اند باید مورد توجه تصمیم‌گیرندگان قرار گیرند.

جدول ۴. اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر اشراف اطلاعاتی پلیس

میانگین رتبه	نتایج آزمون فریدمن برای اولویت‌بندی فرضیه‌ها
۳/۶۵	صدور مجوز توسط نیروی انتظامی
۳/۳۵	بکارگیری منابع خبری
۱/۸۲	روش‌های جمع‌آوری آشکار
۱/۱۸	تعدد ارگان‌های صدور مجوز

پیشنهادها: مبتنی بر نتایج به دست آمده از این تحقیق پیشنهاداتی ارائه می‌گردد:

الف) با توجه به این که صدور مجوز برای فعالیت سمن‌های شهر همدان توسط پلیس اطلاعات و امنیت عمومی فرماندهی انتظامی استان همدان (اداره اطلاعات) در اشراف اطلاعاتی آنان مؤثر است پیشنهاد می‌گردد:

اساس‌نامه سمن‌ها توسط کمیته‌ای متشکل از مبادی صدور مجوز و پلیس اطلاعات و امنیت عمومی فرماندهی انتظامی استان مورد بررسی قرار گیرد؛

در نظارت بر اجرای دقیق اساس‌نامه از نظریات کارشناسان مبادی ذی‌ربط استفاده گردد؛
پلیس اطلاعات و امنیت عمومی فرماندهی انتظامی استان در بازرسی‌های نوبه‌ای خود از کارشناسان دیگر ارگان‌ها نیز استفاده نموده و نتیجه بازرسی آن‌ها را تحلیل نماید؛

پلیس اطلاعات و امنیت عمومی فرماندهی انتظامی استان همدان هنگام صدور مجوز فعالیت علاوه بر اخذ سوابق کیفری، سوابق اجتماعی، اقتصادی و سیاسی اعضای را نیز استعلام نماید.

ب) از آن‌جا که به کارگیری منابع خبری در میزان اشرافیت اطلاعاتی پلیس اطلاعات و امنیت عمومی فرماندهی انتظامی استان همدان (اداره اطلاعات) بر سمن‌های شهر همدان مؤثر است. بر این اساس پیشنهاد می‌گردد:

- ◆ در استخدام منابع خبری به میزان استعداد توجه می‌گردد؛
- ◆ هنگام نشان کردن منابع خبری به میزان توانایی وی اهمیت داده شود؛
- ◆ میزان دسترسی منابع به اخبار مورد نیاز سازمان مورد توجه باشد؛
- ◆ به منظور ترغیب و هدایت مطلوب منابع خبری، انگیزه همکاری آن‌ها احصاء و ملحوظ نظر قرار گیرد؛
- ◆ منابع خبری قبل از به کارگیری مورد آموزش‌های حفاظتی و اطلاعاتی قرار گیرند؛
- ◆ منابع خبری طی مدت همکاری خود با سازمان اطلاعاتی تحت آموزش‌های ضمن خدمت و تخصصی متناسب با نوع مأموریت قرار گیرند.
- ج) جهت استفاده از روش‌های آشکار جمع‌آوری اخبار در اشراف اطلاعاتی بر سمن‌های شهر همدان موارد زیر پیشنهاد می‌گردد:

◆ جهت بهره‌گیری از روش‌های جمع‌آوری آشکار اخبار دوره آموزشی تخصصی جهت مأموران برگزار گردد؛

◆ پلیس اطلاعات و امنیت عمومی فرماندهی انتظامی استان زمینه دسترسی مأموران جمع‌آوری اخبار به خصوص مأموران جمع‌آوری آشکار را به سایت‌های اینترنتی سمن‌های شهر همدان فراهم نماید؛
◆ در ساختار سازمانی پلیس اطلاعات و امنیت عمومی فرماندهی انتظامی استان جایگاه تخصصی متصدی جمع‌آوری اخبار آشکار منظور گردد؛

◆ بانک اطلاعاتی از سوابق اخبار منتشره در منابع آشکار در حوزه سمن‌های شهر همدان در پلیس اطلاعات و امنیت عمومی فرماندهی انتظامی استان همدان تهیه و مورد بررسی اطلاعاتی قرار گیرد.

د) با توجه به این که تعدد نهادهای صدور کننده مجوز فعالیت سمن‌های شهر همدان در اشرافیت اطلاعاتی بر آن‌ها تأثیر منفی دارد، لذا پیشنهاد می‌گردد پلیس اطلاعات و امنیت عمومی فرماندهی انتظامی استان جلسات تعامل، هماهنگی و تبادل اخبار با محوریت فعالیت سمن‌ها با دعوت از دستگاه‌های امنیتی شهر همدان در برگزار نماید و نهادهای مرتبط با سمن‌های شهر همدان را در خصوص آسیب‌ها و تهدیدات پیش روی سمن‌ها و تبعات امنیتی ناشی از غافلگیری، تحت آموزش و توجیه قرار دهد.

منابع

منابع فارسی:

- آرامی، حسین (۱۳۸۷). *بررسی موانع رشد سازمان‌های مردم‌نهاد در جمهوری اسلامی ایران*. (پایان‌نامه کارشناسی ارشد). دانشگاه تهران، دانشکده حقوق و علوم سیاسی، تهران.
- آستھانا، ان. سی.؛ نیرمال، آنجالی (۱۳۸۸). *مدیریت اطلاعات و امنیت (معاونت پژوهشی دانشکده امام باقر (ع)، مترجم)*. تهران: دانشکده امام محمد باقر (ع).
- بختیاری، تقی (۱۳۸۷). *اصول و مبانی اطلاعات*. تهران: دانشگاه علوم انتظامی.
- جمشیدیان، هادی (۱۳۸۸). *اشراف اطلاعاتی*. تهران: پلیس اطلاعات و امنیت عمومی ناجا، دفتر تحقیقات کاربردی.
- دستورالعمل صدور و تمدید مجوز مؤسسات غیرانتفاعی (۱۳۸۴/۳/۲۹). تهران: ریاست جمهوری.
- پاتاگ دی. سی. (۱۳۸۷). *اطلاعات راهی به سوی تأمین امنیت (معاونت پژوهشی دانشکده امام باقر (ع)، مترجم)*. تهران: دانشکده امام محمد باقر (ع).
- سازمان برنامه و بودجه (۱۳۸۵). *آمارنامه استان همدان*. تهران: سازمان برنامه و بودجه.
- صفری، اسکندر (۱۳۸۲). *فرهنگ واژه‌های اطلاعاتی و امنیتی*. تهران: دانشکده پلیس امنیتی و اطلاعات امام مهدی (عج ا...).
- گلشن پژوه، محمودرضا (۱۳۸۱). *راهنمای سازمان‌های غیردولتی (NGOs)*. تهران: موسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر.
- مجیدی، عبدالله و همکاران (۱۳۸۴). *آشنایی با ساختار و مقررات استخدامی نیرو انتظامی*. تهران: جام جم.
- مرکز آمار ایران (۱۳۸۳). تهران: دفتر آمارهای فرهنگی و خدمات اجتماعی مرکز آمار ایران.
- نمازی، باقر (۱۳۸۱). *بررسی وضعیت تشکلهای مردمی داوطلب در جمهوری اسلامی ایران*. تهران: سازمان شهرداری‌های کشور
- یاوری بافقی، امیرحسین (۱۳۸۴). *جمع‌آوری آشکار (جزوه درسی)*. تهران: دانشگاه علوم انتظامی، دانشکده پلیس امنیتی.

منابع انگلیسی:

- Heuer, Jr Richards .J. 1999 (Psychology of intelligence Anaysis. The united ststes: Central Intelligence Agency. available at: https://www.cia.gov/.../intelligence/.../psychology_of_intelligence_anal...
- Shulsky, Abram N. and Schmitt, Gary J. *Silent Warfare: Understanding the World of Intelligence*. (3rd ed. 2002). 285 pages. Available at: http://en.wikipedia.org/wiki/Intelligence_assessment
- <http://www.ngoresources.org>
- <http://www.UN.org/DPI/NGO>